

SZARKA LÁSZLÓ

A szlovákiai etnopolitikai status quo

A részvételi modell ellentmondásai

A Szlovák Köztársaság lakosságának etnikai szerkezetében a korábbi évtizedekhez képest 1960 óta viszonylagos stabilitás volt megfigyelhető. Az ország 12 elismert kisebbsége közül a hivatalos statisztikai adatok szerint egyedül a magyarok haladják meg a félmillió lélekszámot, a romák nem érik el 100 ezret, míg további három közösség – a csehek, rutének és ukránok – száma volt nagyobb 2001-ben, mint 10 ezer fő. Ezzel együtt 1990–2001 között a félmilliónál nagyobb magyar nemzetiségű közösség közel ötvenezer fővel, a magukat magyar anyanyelvűeknek vallók száma pedig közel harmincezer fővel csökkent. Igen jelentős a különbség a magukat magyar nemzetiségűeknek vallók (520 528), illetve magyar anyanyelvűeknek valló személyek száma (572 929) között, ami az erős asszimilációs potenciál jeleként értelmezhető.¹

Szlovákiát – a maga közel 15%-os (a romák hivatalosnál lényegesen, legalább háromszor nagyobb számát is figyelembe véve akár 20%-os) kisebbségi arányszáma miatt – Európa multietnikus államai közé sorolja a nemzetközi szakirodalom. Maga a szlovák kormányzat olyan multietnikus államként határozza meg az országot, amely „a nyugati államokkal való összehasonlításban viszonylag homogén. „Szlovákia multietnikus állam, és a jövőben a gazdasági globalizáció, valamint a regionális konfliktusok hatására feltételezhetően a migráció növeked-

¹ A szlovákiai nemzetiségi szerkezet alakulásáról lásd Gyurgyík László könyveit: *Magyar mérleg – A szlovákiai magyarság a népszámlálási és a népmozgalmi adatok tükrében*. Pozsony, 1994, Kalligram Kiadó; *Asszimilációs folyamatok a szlovákiai magyarság körében*. Pozsony, 2004, Kalligram Kiadó; *Népszámlálás 2001 – A szlovákiai magyarság demográfiai, települési és társadalomszerkezetének változásai az 1990-es években*. Pozsony, 2006, Kalligram Kiadó; Az 1990–2001. évi nemzetiségi és anyanyelvi adatokra vonatkozóan lásd Gyurgyík László – Sebők László (szerk.): *Népszámlálási körkép Közép-Európából 1989–2002*. Budapest, 2003, Teleki László Alapítvány, 192–193.

ni fog.”² A szlovák Kulturális Minisztérium által az Interkulturális Párbeszéd Európai Éve (2008) elveinek alkalmazása érdekében készített nemzeti stratégia a szlovákiai kisebbségek közt a romákra helyezte a hangsúlyt, ami jól tükrözi azt a váltást, amely az 1998-ban és 2002-ben Mikuláš Dzurinda elnökletével megalakult két koalíciós kormány és a Robert Fico által 2006-ban létrehozott kormány kisebbségpolitikája között történt.

A Fico-kormány megalakulását követő hónapokban egymást érték azok a mediatisált esetek, amelyek jeleztek, hogy a Szlovák Nemzeti Párt kormányba emelése abban az irányban mozgósította a szlovák nacionalista és szélsőséges erőket, hogy a korábbi nyolcévi szlovák–magyar együttműködés eredményeit mielőbb felszámolja. Másrészt a kormány is igyekezett egészében elhatárolódni a Dzurinda-kabinet visszafogottan kisebbségbarát gyakorlatától. A kisebbségpolitikai program kialakításával és a kormány kisebbségpolitikájának tárcaközi koordinálásával megbízott Dušan Čaplovič miniszterelnök-helyettes mozgásterét, pozícióját és szándékait eleve behatárolta az a tény, hogy ellenzéki képviselőként önálló könyvet jelentetett meg a következő címmel: *Állítsunk gátat a Magyar Koalíció Pártjának!* Ezzel együtt ő volt az, aki a kormányváltást követően programszerűen megfogalmazta, hogy a két Dzurinda-kormány etnopolitikai gyakorlata által megteremtett *status quó*t a Fico-kormány tiszteletben kívánja tartani, és a változások legfeljebb a magyar közösségen kívüli, többi, szlovákiai kisebbség iránti fokozott törődésben nyilvánulnak majd meg.³

A Fico-kormány első évében Čaplovič még a szlovák–magyar megbékélés feltételeinek megteremtését, a folyamat felgyorsítását tekintette elsődleges feladatnak. A 2007–2008. évi szlovákiai nemzetiségi feszültségek, konfliktushelyzetek, a Szlovák Nemzeti Párt és elnökének egyre nyíltabb, provokatív nacionalista fellépése, a vezető szlovák kormánypártot, a SMER-t fenyegető nemzetközi elszigetelődés, az MKP élén bekövetkezett személyi változások, a magyar kormány

² A Szlovák Köztársaság területén 1920–2000 között, a kisebbségek aránya az eredeti közel 45%-ról egyharmadára csökkent. Vö. Pan, Christoph – Pfeil, Beate Sibylle: *Die Volksgruppen in Europa. Ein Handbuch*. Wien, 2000, Braumüller; *Revised National Strategy of the Slovak Republic for the implementation of the European Year of Intercultural Dialogue 2008*. Ministry of Culture of the Slovak Republic. http://www.culture.gov.sk/uploads/eK/Kv/eKKvmC3P53dLP4SNAeNBwg/revidovana-strategia_final.pdf (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.) A szlovákiai multikulturális diskurzusról lásd Mistrík, Erik: *Slovenská kultúra v multikulturalizme*. Nitra, 2006, Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta.

³ Čaplovič, Dušan: *Postavme hrádza proti SMK*. Bratislava, 2004, Slovenský dom; *Dušan Čaplovič trvá na potrebe schválenia slovensko-maďarskej deklarácie*. <http://www.luno.hu/mambo/index.php?Option=content&task=view&id=3836&Itemid=159> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.); *Čaplovič felszólította Göncz Kingát, ne avatkozzon be Szlovákia belügyeibe*. <http://mti.hu/cikk/313531/>. (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.) *A szlovák kormányban és kormánypártokban felerősödött nacionalista, populista tendenciákról I. Mesežnikov, Grigorij – Gyárfášová, Olga: Národný pulizmus na Slovensku*. Bratislava, 2009, IVO. http://www.ivo.sk/buxus/docs//publikacie/subory/Narodny_populizmus_na_Slovensku.pdf (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

határozott válaszlépései s több más ok miatt a szlovák kormány magatartásában fordulat ment végbe a kisebbségi joggyakorlat vonatkozásában is.

A 2001-ben ratifikált Európai Kisebbségi és Regionális Nyelvi Charta Szlovákia esetében az alábbi kilenc kisebbségi nyelvet helyezte nemzetközi jogi védelem alá: bolgár, cseh, horvát, lengyel, magyar, német, roma, ruszin, ukrán.⁴ Ezenfelül „elismert kisebbségnek” számít a szlovákiai morva, a zsidó, az orosz és a szerb közösség. Átfogó kisebbségi törvény hiányában azonban semmilyen jogszabály sem rögzíti az egyes kisebbségi csoportok státusát, elismertségük valójában az elmúlt másfél évtizedben kialakult kormányzati gyakorlatra vezethető vissza. A mai szlovákiai gyakorlat szerint valamely kisebbség politikai elismerését az jelenti, ha a képviselője meghívást kap a Szlovák Köztársaság Kormányának Nemzetiségi Kisebbségek és Etnikai Csoportokkal Kapcsolatos Tanácsadó Testületébe.⁵

Az orosz kisebbség – mint a Szlovák Köztársaság első „hivatalosan” elismert migráns kisebbsége – 2005-ben kapott mandátumot a kormány tanácsadó testületében, ami elvben akár áttörésként is értékelhető az autochton és a bevándorló kisebbségek közötti megkülönböztetés felszámolásában. Mégis sokkal inkább arról van szó, hogy az orosz kisebbség elismerése elsősorban a különleges orosz–szlovák kapcsolatoknak és a 20. századi migrációs folyamatoknak a következménye.⁶

Az ország területén a kisebbségekhez tartozó népesség száma és aránya – egy-két évtized kivételével, amikor a korábbi erőszakos asszimilációs beavatkozások utáni önkorrekciók kedvező irányú fejlődést eredményeztek – folyamatosan csökkent. Ez történt az utolsó húsz évben is. 1991-ben és 2001-ben a többségi szlovák lakosság aránya 85,7%-ról 86,9%-ra nőtt, miközben például a legnagyobb kisebbséget alkotó magyarok száma 569 ezerrel 528 ezerre, arányuk pedig 10,5%-ról 9,7%-ra csökkent. A hivatalos adatok szerint a magukat romáknak valló közel 90 ezres csoport száma is mindössze ötezerrel, arányuk pedig mindössze 0,1%-kal nőtt. Ugyanakkor csökkent az összes többi, hivatalosan elismert 11 kisebbség száma és aránya. Nemzetiségi önbevallásuk szerint a kisebbségi közösségekhez tartozók száma 1990-ben 766 ezer fő, az össznépes-

⁴ Európska charta regionálnych a menšinových jazykov. Uplatňovanie Charty v Slovenskej republike. Úvodný monitorovací cyklus. Štrasburg, 21. februára 2007.

⁵ Dostál Ondrej: Národnostné menšiny. In Kollár, Martin – Mesežnikov, Grigorij – Bútorá, Martin (eds.): *SLOVENSKO 2005. SÚHRNNA SPRÁVA O STAVE SPOLOČNOSTI*. Bratislava, 2006, IVO, 150–151. A szlovák kormány 1999-ben létrehozott kisebbségi tanácsadó testületéről lásd Gajdoš, Marián – Konečný, Stanislav: Menšinová politika na Slovensku pred vstupom do Európskej únie. *ČaS* (2003) No. 1. <http://www.saske.sk/cas/1-2003/index.html> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

⁶ Uo. 153.

ség 14,3%,⁷ tíz évvel később, 2001-ben az összes kisebbségi kötődésű szlovákiai állampolgár aránya már csak 13,1% volt.⁸

A szlovákiai etnopolitikai alaphelyzet sajátosságait természetesen nemcsak a számszerűségekkel, a kisebbségek jogi helyzetének hiányosságaival lehet érzékelteni, hanem sokkal inkább a szlovák nemzetállami önmeghatározás mögött meghúzódó történeti előítéletekkel, etnikai sztereotípiákkal és főbiákkal is. Ez különösen érvényes a szlovákiai magyarokkal, illetve a romákkal szembeni előítéletek sokszor tapasztalható felerősödésére.⁹ Ezek egészülnek ki, illetve ezekre épülnek rá a legnagyobb kisebbségnek, a szlovákiai magyarságnak a tudatos közösségépítő törekvéseit, gyakorlatát félreértő, megnehezítő vagy éppen bénító restriktív törekvések.¹⁰

A nemzetállami kisebbségi jogalkotás keretfeltételei

Az ország alkotmánya – preambuluma meglehetősen felemás és kétértelmű megfogalmazásával – olyan nemzetállamként határozza meg a Szlovák Köztársaságot, amelyben a szlovák nemzet történeti örökségére, előzményeire, tapasztalataira, az önálló államiságért folytatott nemzeti küzdelemre, a természetes önrendelkezési jogra hivatkoznak, s ezek alapján az ország nemzetiségi kisebbségeinek képviselőivel közös döntésre utalva fogadták el alkotmányukat.¹¹ Az al-

⁷ Gyurgyík László: A magyarság demográfiai, település- és társadalomszerkezetének változásai. In Fazekas József – Hunčík Péter (szerk.): *Magyarok Szlovákiában*. I. Összefoglaló jelentés (1989–2004). A rendszerváltástól az európai uniós csatlakozásig. Somorja–Dunaszerdahely, 2006, Fórum Intézet–Lilium Aurum, 141–144.

⁸ Uo. 153. Ugyanakkor a nyelv- és identitásváltás folyamatát jelzi az a tény, hogy a magukat nem szlovák anyanyelvűeknek, így például magyar, romani, rutén stb. anyanyelvűeknek vallók száma megközelítően 100 ezerrel nagyobb, mint a nemzetiségi önbevallás alapján kisebbségi csoportokhoz tartozók száma. 2001-ben 9416 szlovák anyanyelvű személy volt magyar nemzetiségű. Ugyanakkor viszont 55 236 olyan szlovák nemzetiségű személyt regisztráltak, aki magát magyar anyanyelvűnek vallotta. Národnost a materinský jazyk, i. m.

⁹ Vö. Vašečka, Michal: Reprodukcia predsudkov voči menšinám. 30–79. In *Priority rozvoja kultúrnych portieb ZNEVÝHODNENÝCH SKUPÍN OBYVATELSTVA*. Bratislava, 2006, Vyd. 1., Ministerstvo kultúry SR. Szlovák kormányzati elemzések is megerősítették ezeknek a jelenségeknek a létezését, felerősödését. <http://www.government.gov.sk/data/files/1211.doc> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

¹⁰ A kormányzati elemzés szerint a magyar kisebbség szegregációs hajlamai nehezítik az integrációs folyamatot: „A szlovákiai kisebbségek integrációja több problémát is felvet, a romák esetében társadalmi és gazdasági marginalizáció, a magyar kisebbségek esetében pedig a kulturális és etnikai „bezárkózás” jelensége figyelhető meg.” Uo.

¹¹ Az 1992. szeptember 1-jén elfogadott szlovák alkotmány preambuluma első helyen a szlovák nemzet és a szlovák nemzet őseinek politikai és kulturális örökségét, illetve a szlovák nemzeti létért és államiságért folytatott harcok sok száz éves tapasztalatait emelte ki. Szlovákia önállóságának legitimitását ugyanakkor a „nemzetek természetes önrendelkezési jogaira” való hivatkozással, valamint „a Szlovák Köztársaság területén élő nemzetiségi kisebbségek és etnikai cso-

kormányoknak ezt a tudatosan kétértelmű nemzeti és állampolgári argumentációját különösen a szlovákiai magyar politikusok és elemzők azóta is többször elemezték és bírálták.¹² A kisebbségi jogokat rögzítő három cikkely pedig az egyéni jogokra korlátozva jelöli ki a nemzetiségi egyenlőség alkotmányos kereteit.¹³

A szlovákiai kisebbségi jogok alkotmányos alapjait vizsgálva nem feledkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy a szlovák alkotmányban a nemzetközi szerződések és kötelezettségek elismerése kiemelt helyen szerepel. Az eredeti szlovák alkotmány 11. pontja tartalmazta azt a nemzetközi gyakorlatban általános kitételt, amely szerint a nemzetközi szerződések a jogértelmezésben előnyt élveznek a szlovákiai törvényekkel szemben. A 2001. évi módosítást követően az alkotmány 1. cikkelyének 2. bekezdése általánosabb értelemben, a nemzetközi kötelezettségek és szerződések elismerését deklarálja.¹⁴ Ez a szlovákiai magyar kisebbség szempontjából bír rendkívüli jelentőséggel, hiszen az 1996. március 26-án Párizsban aláírt magyar–szlovák alapszerződésben a magyar félnek sikerült a legfontosabb nemzetközi kisebbségvédelmi ajánlásokra és egyezményekre való hivatkozásokat elismertetni. Az alapszerződés létrejöttének körülményei, a két kormány közötti folyamatos ellentétek a kollektív kisebbségi jogok értelmezésében eleve kérdésessé tette az alapszerződés kisebbségpolitikai működőképességét.¹⁵

A szlovákiai kisebbségi jogfelfogás, jogértelmezés és joggyakorlat első másfél évtizedében számos sajátosság figyelhető meg. Ezek egy része azzal függ össze, hogy az 1968. évi 143. számú csehszlovákiai nemzetiségi törvényt felváltó,

portok tagjaival közös” akarat kinyilvánításával hangsúlyozza. Ústava SR, <http://www-8.vlada.gov.sk/8578/druha-hlava.php> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

¹²Lásd például a Szlovák Köztársaság két volt alkotmánybírójának véleményét. Mészáros Lajos: (Cseh)Szlovákia alkotmányos rendszere, In I. m. Fazekas – Hunčík (2006), 130; Orosz, Ladislav: Politická reprezentácia maďarskej menšiny a jej postoj k formovaniu ústavného systému Slovenskej republiky. *ČaS*, 2007. 1. www.saske.sk/cas/1-2007/index.html (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

¹³A diszkrimináció tilalma mellett, az alkotmány 34. paragrafus rögzíti a kisebbségekhez és etnikai csoportokhoz tartozó személyek jogát az anyanyelv használatára, s a kisebbségi személyek közös művelődési és kulturális intézményeinek alapítására, az államnyelv elsajátítására. Az alkotmányos keretfeltételek szűkítő értelmezését erősíti fel a 34. paragrafus 3. bekezdése: a kisebbségi jogok gyakorlása „nem vezethet a Szlovák Köztársaság szuverenitásának és területi épségének veszélyeztetéséhez és a lakosság többi részének diszkriminációjához”. Ústava SR. <http://www-8.vlada.gov.sk/8578/druha-hlava.php> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

¹⁴A szlovákiai jogalkotásról lásd http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_svk_hu.htm (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

A 2001. évi alkotmánymódosításról lásd Hamberger Judit: Alkotmánymódosítás Szlovákiában. *Provincia* (2001) Vol. 2 No. 4., 15. http://www.provincia.ro/pdf_magyar/m000207.pdf

¹⁵Sidó Árpád – Fiala János – Vincze Dávid – Jarábik Balázs: *A szlovák–magyar alapszerződés hatásvizsgálata*. http://www.kbdesign.sk/cia/projects/slovak_hungarian_treaty/cia_analysis/slovak_magyar_roviditett.htm. (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.) Gál Kinga: *Bilateral Treaties in Central and Eastern Europe: A New Framework of International Minority Protection?* Flensburg, 1999, ECMI, Working Papers No. 4.

1991 januárjában a cseh–szlovák szövetségi parlament által elfogadott Alapvető Emberi Jogok és Szabadságjogok Chartája már egyértelműen az egyéni és alapvetően a nyelvi, kulturális és oktatási jogok körére szűkítve, az általános emberi jogok részeként értelmezte újra a kisebbségi jogokat, szakítva ezzel az 1920 óta folyamatosan példamutatónak számító csehszlovákiai kisebbségi joggyakorlattal.¹⁶ A kollektív jogok elvi elutasítása végső soron azt eredményezi, hogy az állam politikai egységének és területi épségének hangsúlyozásával az autonómiamegoldások ab ovo „kriminalizálódnak”. A szlovákiai etnopolitikai modellt eleve a kisebbségek politikai részvételére építő részvételi modellt tehát az egyéni nyelvi, kulturális és oktatási jogokra fókuszáló etnokulturális megoldásokat helyezték előtérbe. S minthogy a szlovákiai kisebbségek közt a magyarok számára, erős nemzeti identitása, anyanyelv-dominanciája, történeti és kulturális tudata, területi kompaktsága, erős anyanemzeti kötődése, politikai szervezettsége alapvetően és tipológiai értelemben is megkülönbözteti a legnagyobb kisebbségi közösséget a többitől, a szlovák kormányzati gyakorlatban eleve be volt kódolva az összes kisebbségekkel való egyenlő bánásmód elvéből fakadó ellentmondás. Jól példázza ennek a jogértelmezésnek a zsákutcás jellegét a 2004. évi 365. számú antidiszkriminációs törvény 8. paragrafusának 8. bekezdését megsemmisítő 2005. október 18-i alkotmánybírósági döntés.¹⁷

A kormánykoalíció részét alkotó Magyar Koalíció Pártja képviselőjének, Bauer Editnek a javaslatára a törvénybe bekerült bekezdés így hangzott: „Az esélyegyenlőség gyakorlati biztosítása és az egyenlő bánásmód elvének betartása érdekében különleges kiegyenlítő intézkedéseket lehet hozni azért, hogy megakadályozzák a faji vagy etnikai háttérű megkülönböztetést.”¹⁸ A kormány által kezdeményezett alkotmánybírósági felülvizsgálat a megtámadott törvényi bekezdést eltörlő határozatában egyebek közt azt hangsúlyozta, hogy az etnikai és faji különbségtételnek nincs semmilyen alkotmányos alapja. Arra is rámutatott, hogy a szóban forgó törvényi rendelkezés elvben lehetőséget teremtene faji és etnikai csoportok pozitív diszkriminációjára, amit az alkotmány szövege eleve kizár.¹⁹

Ráadásul a tipológiai és történeti értelemben egészen más fejlődési pályán mozgó magyarországi szlovák kisebbséggel való folyamatos összehasonlítás,

¹⁶ A szlovákiai kisebbségi jogértelmezés terminológiai és jogfilozófiai ellentmondásairól lásd például Konečný Stanislav: *Etnické menšiny na Slovensku a niektoré terminologické problémy. ČaS (Človek a spoločnosť) 2000.3.* <http://www.saske.sk/cas/3-2000/index.html>; (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.) I. m. Mistrík, Erich, (2003) 45–51; www.cla.sk/projects/project.php?melyik=language_policy&nyelv=sk (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

¹⁷ Procházka, Radoslav – Földesová, Andrea – Kalavský, Marek – Orosz, Ladislav: *Právny štát, tvorba a aplikácia práva.* In Kollár, Martin – Mesežnikov, Grigorij – Bútora, Martin [eds.]: *SLOVENSKO 2005. SÚHMNÁ SPRÁVA O STAVE SPOLOČNOSTI.* Bratislava, 2006, IVO, 134.

¹⁸ Uo. 132–135.

¹⁹ Uo. 134–135.

az államközi kapcsolatokban óhatatlanul megjelenő kölcsönösség elvének célirányos értelmezései tovább nehezítették a felmerülő kérdésekre rugalmasan válaszolni tudó szlovákiai etnopolitikai modell kialakulását.

A szlovákiai kisebbségeknek a releváns szlovákiai kormányzati és jogi szövegekben bevett kettős meghatározása („nemzetiségi kisebbség”, „etnikai csoport”), a szlovákiai joggyakorlat által használt, de explicite nem meghatározott kétféle megjelölése, valamint a „nemzeti kisebbség” fogalmának elvetése arra enged következtetni, hogy a szlovák törvényhozók nem ismerik el a nemzeti kisebbség tipológiai sajátosságait. Egyebek közt azt a tényt, hogy például a szlovákiai magyarok saját csoportidentitásuk szempontjából ma is meghatározónak tekintik a magyar nemzeti közösséghez való történeti, nyelvi, kulturális kötődést, az úgynevezett anyanemzettel való kapcsolatok fontosságát.

A nemzeti kisebbség fogalmának kizárása elvben a kisebbségek önmegjelölésének korlátozását is jelenti, jóllehet az egyes kisebbségek, különösen a szlovákiai magyarok mindennapi anyanyelvi gyakorlatukban ezzel együtt nemzeti kisebbségként határozzák meg magukat.²⁰ Hasonlóan a magyarországi kisebbségi törvény által teremtett gyakorlathoz, szóban megkülönböztetik a „nemzetiségi kisebbségeket” az „etnikai csoportoktól”, valójában azonban a szlovákiai romákra, de az ugyancsak anyanemzet nélküli morvákra, ruszinokra szintén az előbbi megjelölést használják.

A kollektív kisebbségi jogok elutasítása

További fontos, tipológiai értelemben is megkülönböztető jelentőségű sajátosság a szlovákiai kisebbségi jogi és etnopolitikai gyakorlatban, hogy a mindenkori szlovák kormányok következetesen kizárják a közösségi, kollektív jogok elisme-

²⁰ Ez az azonnal szembetűnő fogalmi és gyakorlati megszorítás ellentmondásban van a szlovák kisebbségi jogalkotásnak az alkotmányban is kifejezésre jutó törekvésével, hogy maga a szlovák állam viszont hangsúlyosan törekszik anyanemzeti feladatköreinek ellátására. Az alkotmány 7a. paragrafusa értelmében „Szlovákia támogatja a külföldön élő szlovákok nemzeti tudatát és kulturális identitását, támogatja az erre a célra létrehozott intézményeket és az anyaországgal való kapcsolatokat” <http://www-8.vlada.gov.sk/8577/prva-hlava.php> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.) A Külföldön Élő Szlovákok Hivatalának (<http://www.uszz.sk/>), valamint a Szlovákia és a Külföldön Élő Szlovákok Állandó Értekezletének Hivatala rendkívül aktívan működik. 2008. november 11-én a külföldi szlovákok anyanyelvének megőrzése, fejlesztése érdekében fogadtak el átfogó, 44 pontos nyelvpolitikai cselekvési programot. Szlovákia „határon túli” szlovák politikájáról, a szlovák státustörvényről lásd például Halász Iván – Majtényi Balázs: A magyar státustörvény a kelet-közép-európai jogi szabályozás tükrében. In Kovács Nóra – Szarka László (szerk.): *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből*. Budapest, 2002, Akadémiai Kiadó, 391–436.

résének, érvényesítésének a lehetőségét.²¹ Ezzel szorosan összefügg a kisebbségi jogoknak az a további korlátozó értelmezése, amely szerint az etnikai autonómia bármely formája sértené a Szlovák Köztársaság alkotmányban rögzített szuverenitását és területi épségét. Ezért az autonómiához való jogokat kevés kivételtől eltekintve nemcsak a szlovák kormányok és politikai pártok, hanem a szlovákiai elemzők is eleve veszélyes eszközként értékelik, s azt különböző érveléssel megpróbálják rendszeridegen megoldásként értékelni.²²

Szlovákia ezzel együtt sajátos helyzetben van a közösségi jogok értelmezésében. Az alkotmányos keretfeltételeket rögzítő cikkelyek s az azokból levezetett törvények elismerik, hogy a kulturális, oktatási, mediális, egyesületi, egyházi jogokat a kisebbségi csoportokhoz tartozó személyek csakis a csoport többi tagjával közösen tudják gyakorolni. Másrészt a szlovákiai magyarok, ruszinok, lengyelek, németek és kisebb-nagyobb mértékben a többi kisebbségi csoport is magát saját kultúrával, nyelvvél rendelkező közösségként határozza meg. Ráadásul a szlovák társadalom többsége is tisztában van ezeknek a kisebbségeknek a közösségi önmeghatározásával, a Szlovák Köztársaság keretei közt folyó közösségépítő törekvéseik jelentőségével.

A szlovákiai magyarság a maga politikai szervezettségéből, a szlovákiai Magyar Koalíció Pártjának 1996–2006 közötti erős választói támogattságából vagy akár csak a kompakt határ menti településszerkezetéből adódóan az 1989 után eltelt két évtizedben egyre tudatosabb közösség, etnikai mikrotársadalom képét mutatja, saját közösségi stratégiáival, a szlovák többséggel és Magyarországgal szemben egyaránt jól érzékelhető identifikációs technikáival.

²¹ A kisebbségek kollektív jogai merev elutasításának hátterében a magyar irredentizmustól való félelem áll, ami a legpregnansabban a Koszovó önállóságának elismerését elutasító szlovák álláspont érvrendszerében jelent meg. Magyar–szlovák relációban a 2008. évi pilisszentkereszti (Mlynky) lokális konfliktus kapcsán került sor a kollektív kisebbségi jogok miatti élesebb szóváltásra. Göncz Kinga magyar külügyminiszter a magyarországi szlovák kisebbség közösségi jogait védő szlovák álláspontot értékelve elmozdulást vélt felfedezni a pozsonyi kormány magatartásában. A Szlovák Külügyminisztérium hivatalos tiltakozása egyértelműen leszögezte: „A Szlovák Köztársaság Külügyminisztériuma megerősíti, hogy a Szlovák Köztársaság a kisebbségek kollektív jogait nem ismeri el és soha nem is fogja elismerni. A miniszter asszony tévesen értékeli a helyzetet.” <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/7654/Ministerstvo-zahranicnych-veci-odmieta-vyjadrenia-ministerky--G%C3%B6nzovej.html> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

²² Az autonómiával szembeni leggyakoribb szlovák ellenérvek egyike a szegregáció, elkülönülés veszélyeinek a hangsúlyozása. A területi elszakadástól való aggodalmak magában az alkotmány kisebbségi cikkelyeinek szűkítő klauzulájában is megtalálhatók. A kisebbségi autonómia és a szeparatizmus, illetve határrevízió feltételezett összefüggéseire eklatáns példa Ivan Gašparovičnak a Szlovák Nemzeti Tanácsban kisebbségi nyelvtörvényről 1999. július 9-én elhangzott felszólalása. A Magyarok Világszövetsége egyik nyilatkozata a trianoni békeszerződés újratárgyalását követelte. Gašparovič ezt az egész kisebbségi autonómia-törekvés revíziós céljainak bizonyítékként kezelte. <http://www.psp.cz/eknih/1998nr/stenprot/017schuz/s017066.htm> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

A szlovák etnopolitikai modell alternatívái

A másfél évtizedes múltra visszatekintő önálló szlovákiai kisebbségi joggyakorlatot a fentebb jelzett korlátozó jellegű értelmezések mellett elsősorban a kisebbségek jogi státusát biztosítani hivatott átfogó kisebbségi törvény hiánya jellemzi. Az 1968. évi 144. számú csehszlovákiai nemzetiségi törvény, illetve az 1991. évi nemzetiségi alkotmánylevél helyett a szlovák jogalkotók az elmúlt tizenöt évben nem tartották fontosnak önálló kisebbségi törvény kidolgozását és elfogadását. Az átfogó jogszabály helyett a kisebbségi jogokat a kisebbségi nyelvhasználatot szabályozó törvény, illetve az oktatási, közigazgatási stb. törvények kisebbségekre vonatkozó paragrafusai, kormányrendeletek és más alacsonyabb rendű jogforrások szabályozzák.²³

Az adott helyzetben különösen fontos szerepet játszanak a kisebbségek jogbiztonságának fenntartásában a nemzetközi kisebbségvédelmi egyezmények, illetve a kétoldalú államközi szerződések kisebbségi rendelkezései. Mindezek alapján érdemes megvizsgálni a szlovákiai kormányzati tényezők etnopolitikai deklarációinak azt az érvelését, amely szerint Szlovákia a kisebbségi jogok tekintetében „a magyar kisebbséggel szemben is (az európai) sztenderd felett teljesít”.²⁴

Az érvelésben többféle – történeti, jogi, politikai elem – is felfedezhető. Egyrészt a szlovák kormányzatok tisztában vannak azzal, hogy az európai, s így az uniós tagállamok között is akadnak olyan államok (Franciaország, Görögország, Bulgária, Lengyelország, Csehország), amelyek nem ismerik el a kisebbségek kollektív jogait, nem tekintik őket államalkotó tényezőknek, s etnikai – nyelvi, kulturális, vallási stb. – sajátosságaik elismerésén, az abból adódó igények kielégítésén túl semmilyen jogi kötelezettséget sem kívánnak magukra vállalni. Szlovákia ezen a meglehetősen heterogén összetételű országcsoporton belül sajátos pozíciót foglal el.

²³I. m. Gajdoš – Konečný

²⁴A 2008. novemberi, decemberi magyar–szlovák csúcstalálkozók vitái alapján Dušan Čaplovič elutasította a magyar kormány kritikai és számonkérő megjegyzéseit: „Erre vannak a bizottságok, amelyeknek ezeket a problémákat kell megoldaniuk. Nem fogadhatjuk el, hogy valaki ultimátumszerűen feltételeket diktáljon. Komoly fenntartásaink vannak. A magyar kisebbségi viszonyokat is átlagon felül (szó szerinti fordításban: sztenderdek feletti módon) teljesítjük.” <http://www.sme.sk/c/4212446/caplovic-povazuje-novelu-skolskeho-zakona-za-gesto-vocim-sinam.html> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.); Sólyom László és Ivan Gašparovič 2008. december 5-i találkozáját követően Robert Fico miniszterelnök pedig az alábbi érveléssel utasította el a magyar köztársasági elnök kérését egy átfogó szlovákiai kisebbségi törvény kezdeményezésére, illetve a szlovákiai kisebbségi ombudsmani hivatal felállítására: „A szlovákiai magyar kisebbség jogait (az európai) sztenderd megoldásokat meghaladó módon biztosítjuk, és ezt Sólyom László, a magyar köztársasági elnök jól tudja” – állítja a szlovák kormányfő, Robert Fico. Így reagált Sólyomnak az érsekújvári kijelentésére. <http://hnonline.sk/cl-31317580-fico-prava-madarskej-mensiny-su-upravene-nadstandardne> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

Hiszen meglehetősen egyértelműnek tűnik, hogy a kollektív jogok szlovák elutasítása nem annyira jogfilozófiai, de talán még csak nem is államfilozófiai jellegű, hanem sokkal inkább azokra a politikai aggodalmakra vezethető vissza, amelyek a területi autonómiaformák kialakulását, a magyar revíziós politika felerősödését a fiatal szlovák állam szuverenitása és belső politikai integritása szempontjából rendkívül kockázatosnak tartanak. Amint arra fentebb már utaltunk, Koszovó állami önállóságának kérdése egyre jobban felerősítette ezeket a szlovák félelmeket, s ennek megfelelően a 2006 óta hatalmon lévő Fico-kormány retorikájában még inkább egyértelművé vált az elutasítás a csoportjogokkal szemben.²⁵

A szlovákiai etnopolitikai modellre vonatkozó eddigi elemzések azt jelzik, hogy a Szlovák Köztársaság azok közé az európai államok közé tartozik, amelyek saját kisebbségeik közösségi jogainak doktríner tagadásával, az egyéni jogoknak a nyelvi, kulturális, oktatási jogokra való szűkítésével valójában azt kívánják elérni, hogy a kisebbséghez tartozó személyek számára a szlovák állampolgársági közösséggel szemben más, etnikai, nemzeti alapon szerveződő közösségépítő folyamatok ne jelentsenek konkurenciát. A kisebbségek számára ezért még azokat az oktatási, kulturális jogokat is az egyéni jogok bázisán biztosítják, amelyek alapvetően csakis közösségként gyakorolhatók. A szlovák állami oktatási rendszer sok tekintetben példamutató magyar intézményi alrendszere ezért nem önállósulhat sem módszertani, sem tanfelügyeleti szinten, s ezért nem nevezhető hivatalosan magyar iskoláknak, hanem csakis kizárólag „magyar tannyelvű” oktatási intézményeknek.²⁶

²⁵ A kollektív kisebbségi jogok elutasításának indokairól, a közösségi és egyéni jogok nehezen szétválasztható jellegéről lásd Kardos Gábor: Egyéni vagy kollektív kisebbségi jogok? *Magyar Kisebbség* (1996) Vol. 2. No. 1–2., 3–4. <http://jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=3&cikk=m960116.html>. (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.) A koszovói precedens ügye szlovák–magyar relációban a magyar országgyűlés tanácsadó testületként létrejött Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumáról rendezett szlovák parlamenti vita kormányzati érvelésében is megjelent. A kormány nemzetiségi ügyekkel megbízott miniszterelnök-helyettese, Dušan Čaplovič kijelentette, a kormány mindent elkövet annak érdekében, hogy Dél-Szlovákiából sohase legyen Koszovó. A kollektív kisebbségi jogok elismerését az ehhez vezető út első lépcsőjének nevezte. „Páni poslanci za SMK, zmierte sa s realitou, že koncepcia kolektívnych práv nemá miesto v Európe ani inde, nenašla si miesto napriek vašim veľkým snahám, miesto v žiadnom ľudsko-právnom dokumente. Zo Slovenska nové Kosovo neurobite, <http://www.24hod.sk/clanok-64132-Zo-Slovenska-nove-Kosovo-neurobite%2C-odkazuje-Caplovic-SMK.html> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

²⁶ Ez a felfogás árnyékolta be a 2008-ban elfogadott új szlovákiai oktatási törvény nemzetiségi rendelkezéseit. A törvény centralizáló, a kisebbségi oktatási intézményeket nevesítenlenül hagyó, a kisebbségi igényekkel nem számoló rendelkezéseit a szlovák kormány kisebbségi tanácsának magyar tagjai írásos nyilatkozatukban bírálták, követelve a törvény tervezetének visszavonását. Állásfoglalás a kormány új oktatásitörvény-tervezetéről. http://www.felvidek.ma/index.php?option=com_content&task=view&id=2646&Itemid=75 (Utolsó letöltés időpontja: 2008. december 12.)

Egyetlen területen kínál a jelenlegi szlovák kisebbségpolitika elvben nagyobb mozgásteret. Ez pedig a részvételi demokrácia törvényekben biztosított alapjoga: azaz lokális, regionális és országos szinten a választójogi törvények által biztosított módon a kisebbségek törekedhetnek a létszamarányos képviselőlet biztosítására természetesen mindenfajta pozitív diszkrimináció nélkül.

A kisebbségeknek a helyi, regionális, országos képviselőleti szervezetekben való arányos részvételének elvén nyugvó participatív modellnek jelentős tradíciói vannak a csehszlovákiai és szlovákiai kisebbségpolitikai gyakorlatban. Igaz, ezek legtartósabb rétegét a formális és kiürült kommunista képviselőleti korszak jelenti. Az 1989 óta eltelt időszakban ennek a modellnek a lehetőségei és korlátai egyaránt megmutatkoztak.²⁷

A szlovákiai etnopolitikai modellnek ez a participációs logikája elvben lehetőséget teremthet a kiegyensúlyozott többség–kisebbségi viszony alapján valamilyen tartós konzociális kormányzati modell kialakítására is. Önmagában a képviselőleti fórumokon való részvétel ugyanis nem teszi lehetővé, hogy az országos vagy akár csak a regionális végrehajtó hatalomban létszamarányos vagy akár csak szimbolikus részvételi pozíciókat tudjanak elérni.

Az önkormányzati és parlamenti részvétel tehát a magukat megszervezni képes és komoly választói bázissal rendelkező kisebbségek esetében biztosíthatja ugyan a politikai képviselőleti fórumokon a képviselőletet, de az országos döntéshozatalból – amennyiben az MKP mandátumaira nincs szükség a kormánytöbbség megszerzéséhez – akár tartósan is kimaradhatnak. Ez az állapot a 2006. évi választásokkal – nyolcévi magyar–szlovák többségi-kisebbségi együtt kormányzás után – Szlovákiában bekövetkezett. Megfelelő kisebbségi törvényi háttér, önkormányzati struktúra nélkül a szlovákiai magyarok politikai reprezentációja, az MKP – és vele együtt a szlovákiai magyar közösség minden hivatalviselő tagja – gyakorlatilag teljesen kikerült a kormányzati pozíciókból. Velük együtt a kormányzati szervezetben erősen visszaszorultak a kisebbségi ügyekkel foglalkozó intézmények is. A részvételi modell ígéretes kezdeményeit nem sikerült egy egységes kisebbségi törvény keretei közt rögzíteni és kodifikálni. Politikai értelemben a nyolcévi együtt kormányzásról pedig több ízben is kiderült, hogy a közös érdekek ellenére az etnikai választvonal folyamatosan éreztette hatását. Részben az MKP kisebbségpolitikai, kisebbségi jogi, kárpótlási, intézményfejlesztési, regionális stb. igényeivel szembeni koalíciós fenntartások formájában, részben pedig abban, hogy a koalíciós partnerség nem vált alapjává egy tartós együttműködési, konzociális modellnek.²⁸

²⁷ Saposová, Zlatica – Šutaj, Štefan: *Národnostá politika vládnucich politických strán v Maďarsku a na Slovensku*. Košice, 2006, Spoločenskovedný ústav SAV, 191–202.; Szarka László: Kisebbségi többpártrendszer és közösségépítés. In i. m. Fazekas – Hunčík (2006), 80–90.

²⁸ Hamberger Judit: A Magyar Koalíció Pártja a szlovák kormányban. 115–120. In i. m. Fazekas – Hunčík (2006),

Összegzés

Az 1989. évi csehszlovákiai bársonyos forradalom szlovákiai belpolitikai fejleményei közt kétségkívül fontos jelenségnek számított az a tény, hogy a kormányhatalmat az állampárttól átvevő Nyilvánosság az Erőszak Ellen nevű mozgalom kezdettől fogva együtt kormányzott a szlovákiai magyar értelmiségiek által az első szabad szlovákiai politikai alakzatként létrehozott Független Magyar Kezdeményezéssel.²⁹

Az 1990. évi első szabad parlamenti választásokon közös jelöltlistát állító két párt között kialakult együttműködési forma elvben magában hordta a konszociális modell fokozatos kialakulásának lehetőségét, ami az MKP kezdeti magas választói támogatottsága mellett láthatóan megfelelt a magyar közösség érdekeinek. Az NYEE belső ellentéteinek felerősödésével, a mozgalom erodálásával és megszűnésével, illetve az FMK fokozatos háttérbe szorulásával párhuzamosan ez a pártpolitikai alapozású, de rövid ideig kormányzati szinten is működőképesnek bizonyult többségi–kisebbségi együttműködés hosszabb időre lekerült a napirendről.³⁰

A harmadik Mečiar-kormány (1994–1998) konfliktusos periódusa után az MKP előtt már nem nyíltak meg ugyanazok a konszociációs lehetőségek, mint a rendszerváltás után az FMK előtt. Korlátok és önkorlátozások, a koalíciós partnerek részéről is fel-felhangzó nacionalista kijelentések, Szlovákia régióinak jövőjét, regionális jövőképét a mečiar szellemben megalapozó közigazgatási törvény, s megannyi más bel- és külpolitikai tényező szorította be a Magyar Koalíció Pártját a taktikai engedmények és a napi politikai alkuk zsákutcájába. Ezzel együtt a nyolcévi együtt kormányzás jelentős politikai tőkét volt képes felhalmozni, amelyre lehet majd a jövőben is hivatkozni, s valószínűleg építkezni is.

A jövő adhat majd választ arra a kérdésre, hogy a folyamatos konfliktusok által megrontott szlovák–magyar kapcsolatokat sikerül-e legalább annyira rendezni, hogy a konszociális modell akár több évtizedet is igénylő, a sajátos szlovákiai viszonyokat integrálni képes modellje kialakulhasson, és alkotmányos biztosítékok alapján a szlovákiai etnikai viszonyok politikai rendezőelvévé válhasson.

Ezt sürgették azok a szlovákiai magyar értelmiségiek, akik a szlovák–magyar kapcsolatok 2008. évi negatív spirálját tapasztalva felismerték a szlovákiai etnopolitikai status quo politika zsákutcáját. Memorandumukban sürgették a szlovák kormányzatot, hogy ismerje el a magyar közösség lojalitását, annak megkérdőjelezésével ne gerjesszenek újabb és újabb nacionalista hullámokat a szlovákiai

²⁹I. m. Gajdoš – Konečný (2003); Szarka László: Kisebbségi többpártrendszer. In i. m. Fazekas – Hunčík (2006), 95–96.

³⁰Öllös László: A magyar pártok programjai. In i. m. Fazekas – Hunčík (2006), 64–66.

nyilvánosságban és közéletben, és a szlovákiai magyar közösséget megillető jogokat ne próbálják ismételten beszűkíteni és korlátozni.³¹

A 21. század eleji napi politikai gyakorlat azt mutatja, hogy ennek a modellnek a laboratóriumi kedvező körülmények közt a helyi és a megyei önkormányzatok lehetnek majd. Igaz, ehhez a jelenlegi önkormányzati választási törvényt, a vegyes lakosságú területeken a többségi szlovák jelöltek számára gyakorlatilag kedvezményes mandátumot nyújtó megoldásokat felül kell bírálni, illetve olyan méltányos együttműködési formák kialakítására kell törekedni, amelyek lehetővé teszik a pozitív tapasztalatok jogi értelmezését és rögzítését.

Ezzel együtt azt az alternatívát sem lehet teljes egészében kizárni, hogy a nagyobb létszámú és jól szervezett szlovákiai kisebbségeknek hosszú évek, évtizedek munkájával sikerül meggyőzniük a többségi politikai eliteket arról, hogy a nemzetállami kizárolagosság helyett a kulturális és lokális önkormányzati elemekre épülő kisebbségi autonómia gondolata és alkotmányos alapokon nyugvó, a központi parlament és kormányzat által ellenőrzött intézményrendszere – megfelelő nemzetközi politikai garanciákkal – végső soron mindenki számára előnyös megoldás lehetne. A települési szinten az esetek többségében kiválóan működő magyar, ruszin többségű helyi önkormányzatok jól mutatják, hogy az önkormányzatiság eszközrendszerének ellenőrizhető törvényi keretek közötti működése jóval kevesebb kockázatot hordoz magában, mint a – kormányzati ciklusonként váltakozó, bizonytalan és pártpolitikai hangsúlyoktól függő – hol koncesszív, hol meg restriktív jogfilozófia által vezérelt modell.

Ennek az alternatívának az esélye ma minimális, pedig a szlovákiai magyar közösséget identitás szerkezete, intézményrendszere, lojalitásviszonyai és közösségépítő törekvései egyaránt az önkormányzati igények irányába nyomják. Ezeket az igényeket tartósan csak egy erőteljes asszimilációs politika tudja háttérbe szorítani, ami viszont a magyar–szlovák államközi kapcsolatokban okoz folyamatosan súlyos zavarokat, s ezzel együtt hátráltatja a közép-európai együttműködés lehetőségeit is. Rövid elemzésünkkel arra szerettük volna felhívni a figyelmet, hogy a mai szlovákiai etnopolitikai modell, hasonlóképpen a magyarországi önkormányzati modellhez, több tekintetben nem tud megfelelni azoknak az igényeknek, amelyeket a kisebbségek országuk kormányzati kisebbségpolitikájával szemben támasztanak. Ennek szlovákiai okai közül elég csupán a többségnek és a kisebbségeknek a jelenlegi jogi háttérbe és a politikai intézményrendszerbe beágyazott dialógusképtelenségét megemlítenünk.

A kisebbségi magyar politikai párton kívül semmilyen tényleges politikai reprezentációja nincs a szlovákiai kisebbségeknek. A kormány tanácsadó testülete-

³¹ A szlovákiai magyar értelmiségiek tiltakozása. Civil Tükör, a Fórum Információs Központ internetes folyóirata. www.forumic.sk/index.php?p=&t=a&xp=1&Data_Id=22&From=0&Col=1&Mid=&Lev=&Ind=96&sword=&year=&SearchFicCivt=&P=index,hu, (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

ként működő kisebbségi tanács tagjai a Fico-kormány gyakorlatában általában post festam, a törvénytervezetek véleményezési eljárása után mondhatják el senkit semmire sem kötelező véleményüket. Az erős parlamenti és kormányzati pozíciókkal rendelkező, nyíltan nacionalista és kisebbségellenes politikát folytató Szlovák Nemzeti Párt rendkívül sikeresen, de alapvetően negatívan és konfliktusokat gerjesztve tematizálja a kisebbségi magyar közösséggel kapcsolatos kérdéseket. Mind a belpolitikában, mind pedig a magyar–szlovák kapcsolatokban és az európai fórumokon is jelentős feszültségeket váltott ki a Fico-kormány megalakulása.

A kormány működésének kezdetekor meghirdetett *etnopolitikai status quo* ilyen feltételek mellett jórészt illuzórikussá vált. Ezt a fordulatot nemcsak a törvényhozás szintjén lehetett 2007-től kezdően érzékelni, hanem a kisebbségi vagy kisebbségi színezetű konfliktushelyzetek (Malina Hedvig bántalmazása, a dunaszzerdahelyi stadionban 2008. november 2-án megtörtént brutális rendőri fellépés stb.) kezelésében és a kormány egészére kiterjedő magyarelles retorikájában. Amennyiben az eleve felemás szlovákiai etnopolitikai modell működtetése olyan politikai pártok irányítása alá kerül, amelyek a kisebbségi kérdést alapvetően a szlovák nemzetállam létezését, a szlovák többség jogainak érvényesülését veszélyeztető kockázati tényezőként kezelik, a modell eredendően pozitív egyéni nyelvi, oktatási, kulturális jogi lehetőségei is restriktív szabályozás alá eshetnek.

Jelentős belső feszültségek forrásává válnak azok az intézkedések, korlátozások, amelyek a kisebbségek közösségi intézményeinek működését próbálták korlátozni, vagy akár csak anyagilag ellehetetleníteni. Ebbe az irányba mutatott a Fico-kormánynak az a meghirdetett törekvése, hogy a korábban nyolc évig kormányzati pozíciókban lévő magyar kisebbség helyett elsősorban a romákat, illetve – részben a magyarok helyett – arányaikon felül a ruténeket, cseheket, németeket és más, korábban „elhanyagolt” mikroközösségeket kívánnak kiemelten támogatni. A szlovák etnopolitikai modell participációra és nyelvi-kulturális-oktatási jogokra koncentráló pozitív elemeit valószínűleg csak olyan szlovák kormány tudja majd jobban megjeleníteni, s esetleg átfogó törvényi szabályozás tárgyává tenni, amely képes lesz szakítani a magyar-, roma- és csehkisebbség-ellenesség tolerálásával, támogatásával.

Szlovákia nemzetiségi és anyanyelvi összetétele 2001-ben*			
Nemzetiség	Lélekszám	Nemzetiség %	anyanyelv %
Szlovák	4 614 854	85,8%	83,9
Magyar	520 528	9,7%	10,7
Roma	89 920	1,7%	1,8
Cseh	44 620	0,8%	0,9
Rutén	24 201	0,4%	1,0
Ukrán	10814	0,2%	0,1
Német	5 405	0,1%	0,06
Morva	2 348	0,1%	0,01
Horvát	890	0,02%	0,01
Lengyel	2 602	0,04%	0,05
Bolgár	1 179	0,02%	0,02
Zsidó	218	0,004%	-
Egyéb	5 350	0,1%	0,15
Ismeretlen	56 526	1,1%	1,3
	5 379 455	100%	100

* Forrás: Národnosť a materinský jazyk. Szlovák Köztársaság hivatalos kormányportálja: <http://www-8.mensiny.vlada.gov.sk/data/files/440.doc> (Letöltve 2008. december 16.)